

Eduskunnan hallintovaliokunta

Lausuntopyyntönne kokousta 18.11.2022 varten

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän lausunto hallituksen esityksestä 220/2022

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (jäljempänä auttamisjärjestelmä) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksen johdosta.

Auttamisjärjestelmä on ollut tiiviisti mukana hallituksen esityksen valmistelussa lausunnoillaan ja hallituksen esitystä edeltävässä työryhmätyöskentelyssä sekä antamalla omaa toimintaansa koskevaa tietoa ja huomioita.

Auttamisjärjestelmällä ei tässä vaiheessa ole merkittäviä huomioita ja se kannattaa esityksessä esitetyjä tavoitteita ja esitetyjä säädösmuutoksia ihmiskaupan uhrin aseman parantamiseksi.

Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön uudistaminen osoittautui työryhmätyöskentelyssä haastavaksi. Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaan lainsäädäntöön sekä auttamisjärjestelmän toimintaan sisältyy uhrien tunnistaminen ja auttamiseen liittyvät palvelut sekä auttamisjärjestelmän ihmiskaupan vastaiseen toimintaan liittyvä asiantuntijatyö ja vielä tilapäisen oleskeluoikeuden – harkinta-ajan – antaminen vailla oleskeluoikeutta olevalle ihmiskaupan uhrille ja lisäksi nämä kaikki eri tavoin myös nivoutuvat toisiinsa. Ehkä juuri tämä monimuotoisuus on toi suurelta osin haasteita lainsäädännön uudistamiseen.

Valitettavana esityksen kokonaisuudessa voi nähdä sen, että kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettuun lakiin esitetyt muutokset ja toisaalta sosiaalihuoltolakiin esitetty muutos jäivät kokonaisuutena varsin irrallisiksi. Auttamisjärjestelmä toivoo, että vastaanottolain 4 §:ään esitetyllä uudella 2 momentilla kyetään selkiyttämään vastaanottolain ja sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön välistä suhdetta järjestettäessä sotepalveluita auttamisjärjestelmässä olevalle uhrille, jolla on kotikuntaliassa tarkoitettu kotikunta Suomessa. Asiasta on esitetty valmisteluvaiheessa huolta. Toisaalta huomionarvoista on, että esityksessäkin esiin tuodussa eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa (EOAK/3489/2017) on katsottu, että ihmiskaupan uhrien auttamista koskevat vastaanottolain säädökset ja sotelainsäädäntö ovat yhteensovitettavissa nykyiselläänkin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vastaanottolakia niin, että ihmiskaupan uhrin auttamisen liitännäisyys rikosprosessiin ja rikosprosessin eri vaiheissa tehtäviin ratkaisuihin heikkenee. Muutokset koskisivat toipumisaikaa, varsinaista tunnistamista ja auttamisjärjestelmästä poistamista koskevaa sääntelyä. Tavoitteena olisi lisäksi täsmentää auttamisjärjestelmää koskevaa sääntelyä, jolloin sen tarkoitus ja lain soveltaminen olisi selkeämpää niin uhreille, viranomaisille kuin muillekin toimijoille. Nämä esitetyt muutokset ovat auttamisjärjestelmän näkemyksen ja kokemuksen mukaan hyvin tarpeellisia ja

tarkoituksenmukaisia. Muutokset paitsi edesauttavat kokonaisuuden ymmärrettävyyttä ennen kaikkia ihmiskaupan uhreille itselleen, mutta myös purkavat turhaa byrokratiaa ja auttavat siten myös viranomaisia keskittymään olennaisiin tehtäviin.

Ei ole auttamisjärjestelmän kokemuksen perusteella näyttäytynyt mielekkäänä, että esimerkiksi tilanteissa, joissa auttamisjärjestelmään otettuun henkilöön kohdistuva ihmiskauppa on tapahtunut jossain muualla kuin Suomessa, on aina tehtävä rikosilmoitus ja sen jälkeen myös poliisin ja syyttäjän omat toimenpiteensä (käytännössä päätös siitä, ettei esitutkintaa Suomessa aloiteta) vain siksi, että muutoin auttamisjärjestelmä ei voi arvioida voimassa olevan vastaanottolain 38 §:n perusteella henkilön varsinaista tunnistamista ja auttamisjärjestelmän asiakkuuden jatkumisen perusteita. Lisäksi auttamisjärjestelmän on täytynyt tehdä asiassa myös erillinen päätös tunnistamisesta tilanteessa, jossa päätöksen oikeusvaikutus käytännössä on ollut vain se, että henkilön auttamisjärjestelmän asiakkuus voi jatkua. Lisäksi asiaan on liittynyt monialaisen asiantuntijaryhmän kuulemisprosessi. Tosiasiallisesti itse alkuperäinen päätös auttamisjärjestelmään ottamisesta on kuitenkin uhrin ja muidenkin viranomaisten näkökulmasta ollut käytännössä merkityksellisempi päätös ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta. Jo se itsessään on osoitus ja viite muille viranomaisille siitä, että henkilö voi olla ihmiskaupan uhri. Siten esitetty 38 §:n kumoaminen ja tunnistamisen sitominen auttamisjärjestelmään ottamispäätökseen on nykysääntelyä huomattavasti tarkoituksenmukaisempi.

Huomion tai mainitsemisen arvoista on ainoastaan se, että jos vastaanottolain 38 § kumotaan, ei Suomessa olisi jatkossa muuta ihmiskaupan uhrin tunnistamiseen liittyvää säädöstä kuin auttamisjärjestelmään ottamiseen ja auttamisjärjestelmän toimivaltaan ja vastaanottolain soveltamiseen liittyvä tunnistaminen. Vaikkei nykysäädöskään ole käytännössä sitonut maasta poistamista koskevaa päätösharkintaa odottamaan auttamisjärjestelmässä tehtävää varsinaista tunnistamista eikä sääntelyä ole edes mahdollista kattavasti toteuttaa vastaanottolaissa, voi olla mahdollista, että jatkossa on entistä epäselvempää, milloin Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen (SopS 44/2012) 10 artiklan tarkoittama tunnistaminen on saatettu loppuun.

Johtaja

Antti Jäppinen

Apulaisjohtaja

Katri Lyijynen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 17.11.2022 klo 16:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan hallintovaliokunta